

POSTANOWIENIE

Dnia 13 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z odwołania R. C.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Wałbrzychu
o zwrot nienależnie pobranego zasiłku chorobowego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 13
listopada 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego w
Świdnicy
z dnia 30 maja 2023 r., sygn. akt VII U 18/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się R.C. na rzecz organu rentowego
240 zł (dwieście czterdzieści złotych), wraz z odsetkami z art. 98 §
1¹ k.p.c. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 30 maja 2023 r. Sąd Okręgowy w Świdnicy w sprawie z odwołania R.C. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Wałbrzychu w przedmiocie zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego, oddalił apelację odwołującą się od wyroku Sądu Rejonowego w Świdnicy z dnia 16 grudnia 2022 r., którym oddalono odwołanie w zakresie dotyczącym zasiłku

chorobowego i zasiłku opiekuńczego za wskazane w sentencji okresy, a w pozostałym zakresie postępowanie umorzono oraz zasądzone od odwołującej się na rzecz ZUS 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

Odwołująca się wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając ten wyrok w całości. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu wraz z orzeczeniem o kosztach procesu.

Zaskarżonemu wyrokowi skarżąca zarzuciła naruszenie prawa materialnego: 1) art. 66 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2022, poz. 1732 ze zm.; dalej: ustawa zasiłkowa), art. 84 ust. 1 w zw. z art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz.1230 ze zm.; dalej: ustawa systemowa), przez niewłaściwe ich zastosowanie i uznanie, iż w stosunku do powódki zachodzą przesłanki zobowiązania jej do zwrotu pobranych świadczeń z tytułu ubezpieczenia społecznego w sytuacji, gdy w okresie od 1 marca 2016 r. do 29 czerwca 2018 r. powódka korzystała z udzielonych jej zwolnień chorobowych, przy których wystawieniu udzielający lekarz oceniał stan zdrowia powódki, a także niemożność prowadzenia przez powódkę w okresie udzielonego zwolnienia działalności gospodarczej mając na uwadze, iż decyzja ZUS o wyłączeniu z ubezpieczenia społecznego powódki została podjęta z dniem 30 października 2018 r.; 2) podjęcie zaskarżonego rozstrzygnięcia bez uwzględnienia oceny stanu powódki z pominięciem biegłych specjalistów poddających ocenie zarówno stan zdrowia powódki jak i jej dziecka, co wyklucza wymaganą przepisami procedury cywilnej konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w tym tak istotnego dowodu jak dowód z opinii biegłych specjalistów wyłącznie w ramach toczącego się postępowania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wskazała, że wnosi o przyjęcie przedmiotowej skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na konieczność oceny zasadności rozstrzygnięcia co do obowiązku zwrotu świadczeń z ubezpieczenia społecznego, w kontekście orzecznictwa Sądu

Najwyższego, m.in. wyroku z 30 września 2022 r., I UK 98/19, Lex nr 3067436, w tym określony zakres zastosowania przepisu art. 84 ust 1 i 2 ustawy systemowej, co wyklucza możliwość zobowiązania powódki do zwrotu świadczeń wypłaconych do 30 października 2018 r., w sytuacji braku stosownego pouczenia dokonanego przez organ emerytalno-rentowy w rozumieniu powyższej podstawy prawnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, bądź istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, czy też zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W konsekwencji tegoż w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym m.in. na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy

kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2013 r., III SK 55/12 i powołane tam orzeczenia).

Tylko na wskazanych wyżej przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2024 r., I CSK 1447/24, LEX nr 3785720).

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca nie wskazała, na której z przesłanek uregulowanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. opiera swój wniosek. Podkreślić zatem należy, że wniosek skarżącej o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie odnosi się do żadnej z przyczyn przewidzianych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., jeżeli zaś w zamierzeniu skarżącej nawiązywać miał on do przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., to

przedstawiona na jego uzasadnienie argumentacja nie pozwala przyjąć, że przyczyna ta została wykazana.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się "oczywistość" zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC z 2006 r. nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171).

Zauważyć również można, że prawomocny wyrok wyłączający odwołującą się z ubezpieczeń społecznych w spornym okresie jako osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą korzysta z przymiotu powagi rzeczy osądzonej i wiąże nie tylko strony i sąd, który go wydał, lecz także inne sądy. Stwierdzenie braku tytułu do podlegania ubezpieczeniu chorobowemu oznacza brak prawa do spornych zasiłków oraz uznanie wypłaconych skarżącej świadczeń jako pobranych bez podstawy prawnej. Nie rozwiązuje natomiast samoistnie problemu, jakim jest zasadność żądania przez organ rentowy zwrotu zrealizowanych zasiłków. W myśl art. 84 ust. 2 ustawy systemowej, wynikający z

ust. 1 tego artykułu obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych obwarowany jest dodatkowymi wymaganiami, a mianowicie pouczeniem osoby pobierającej świadczenie o braku prawa do jego pobierania lub stwierdzeniem, że do przyznania lub wypłaty świadczenia doszło na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo innego przypadku świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego wypłacającego świadczenie przez osobę pobierającą.

Ustalenie stanu świadomości ubezpieczonej jest elementem ustaleń faktycznych będących wynikiem swobodnej oceny dowodów dokonywanej przez sąd powszechny (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lipca 2022 r., I USK 522/21, LEX nr 3478520; z dnia 19 lipca 2023 r., III USK 379/22, LEX nr 3586121). Sąd Najwyższy jest natomiast związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, co oznacza, że musi je uwzględnić przy rozpatrywaniu powołanych we wniosku okoliczności przemawiających za istnieniem podstawy z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Z ustaleń w sprawie wynika, że odwołująca się w sposób świadomy czyniła pozory prowadzenia dochodowej działalności i jako podstawę wymiaru składek podała wysokie kwoty, w sytuacji, w której założyła uzyskiwanie dochodu nie z działalności gospodarczej, a kosztem funduszu ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z ustaleniami faktycznymi w sprawie odwołująca się miała świadomość, że mimo transferu składki na rzecz organu rentowego nie jest uprawniona do świadczeń, a tym samym otrzymane przez nią należności są nienależne.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[a.ł.]

